

ENSV HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAAT

KESKKOOLI ÕPPEKAVAD

JOONISTAMINE
JOONESTAMINE
KIRJATEHNIKA. TÖÖÕPETUS

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1945

ARM

253550213

Vastutav toimetaja Joh. Käis.

Ladumisele antud 6. VIII 1945. Trükkimisele antud 29. IX 1945. Paber 56:79, $\frac{1}{16}$. Trüki-
arv 2700. Trükitähti trükipoognas 39.660. Trükipoognaid $\frac{3}{4}$. Arvutuspoognaid $\frac{3}{4}$.
MB-04790. Tellimise nr. 2339. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk t. 2.

На эстонском языке: Программа средней школы — рисование, черчение, чистописа-
ние, ручной труд.

JOONISTAMINE.**I klass.**

(66 tundi)

Joonistamine vabalt mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine õpilaste huvipiirkonnast, peamiselt koduloolisel ainel (vt. eesti keele õppekava). Lihtsamate vaadeldud esemete joonistamine mälu järgi (õun, pirn, kurk, peet, porgand, sireli-, kase-, pärna-, pajuleht, lihtsamaid mänguasju).

Ilustamistöekesi lihtsamate kujundite rütmilise reastamisega. Töövahend: värvipliatsid.

II klass.

(66 tundi)

Joonistamine vabalt mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine õpilaste huvipiirkonnast, peamiselt koduloolisel ainel (vt. eesti keele õppekava). Lihtsate vaadeldud esemete joonistamine mälu järgi (puu- ja aedvilju, seeni, puuoksake mõne lehega, tass, joogiklaas, piimakann, pudel, mänguasju).

Ilustamistöid ringidest, ruuduketest, õitest ja lehtedest motiividega.

Üleminek värvipliatsite tarvitamiselt vesivärvidele. Pintsli käsitlemine.

III klass.

(66 tundi)

Joonistamine mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine. Teemade näiteid: suvel laagris, Lennupäev, Punaarmee, tank rünnakul, viljapuu- ja aed, seenel, kartulivõtmine, vihmane päev, kanal, maja ehitatakse, jääminek, 1. mai jne.

Harjutusi igapäevases elus esinevate lihtsakujuliste esemete joonistamises-vaatluse ja mälu järgi.

Juhatusi ja harjutusi vesivärvide tarvitamises — pinna katmine, pintsliharjutusi, värvide segamise harjutusi. Põhivärvide nimetused.

Tarbeesemete kaunistamist lihtsamate tehnikatega (redisulg, kartulitrükk jne.).

IV klass.

(66 tundi)

Õpilaste vaba ning illustreeriva loomingu edasiarendamine ja tehnilise oskuse täiendamine, silmas pidades esemete näivat vähenemist kaugusega ja kaugenevate rõhtsate joonte suuna muutumist. Teemade näiteid: tänavapilt, raudteesild, tee metsas, ühiskaupluses, luurekäigul jne.

Värviõpetus. Väike värviring. Külmad ja soojad värvid. Ühtlane pinnakatmine värvidega. Värvide segamine.

Ilustamistöid (teljelise ja tsentraalse sümmeetriaga). Lihtne antiikva rediskiri — plakateid loosungitega: Õpime hästi! Hoiame puhtust! Astume ringidesse! jne.

V klass.

(33 tundi)

Õpilaste vaba ning illustreeriva loomingu edasiarendamine. Teemade näiteid: suvel jõel (põllul, metsas), pioneeride laager, talvisel teel, liuväljal, suusakross jne.

Mudeljoonistamist taimeriigist. Lindude ja loomade joonistamine topiste järgi. Joonistamist looduses.

Värviõpetus. Värvide segamisharjutusi (2. liigi segavärvid). Värviringi laiendamine 12 värvini. Täiendusvärvid, kontrastvärvid.

Tutvumine eesti geomeetrilise ornamendiga (kindakiri, vöö-kiri) ning selle rakendamine tarbeesemete kaunistamisel.

Rediskiri ja plakatkiri. Seinalehe pealkirja joonistamine Oktoobrirevolutsiooni, 1. mai jne. pidustuste puhul.

VI klass.

Joonistamine (21 tundi). Õpilaste vaba ja illustreeriva loomingu edasiarendamine kindlama vormi ning miljöö edasiandmise oskuse suunas. Teemade näiteid: vihm, esimene lumi, talvehommik, punaarmeelesed lahingus jne. Vormikujundamine valguse, varju ja värvi abil.

Üksikute esemete ja nende gruppide joonistamine. Perspektiivi kujutamine ruumis ja vabas õhus.

Taimede, lindude, loomade ja inimese joonistamine otsese vaatluse järgi. Joonistamine looduses.

Värviõpetuse jätkamine. Värvide kooskõla. Varjud ja toon. Kooskõla-värvide kasutamine ilustamistöodes.

Tutvumine lihtsama eesti taimornamendiga (tanu- ja käisekirjad) ja nende rakendamine tarbeesemete ilustamisel (tütarlastele). Looduse vormide kasutamine ilustusmotiividena.

Seinalehe kujundamine ja plakatite valmistamine Oktoobri-revolutsiooni pidustusteks, Punaarmee, rahvusvahelise naistööliste päeva, 1. mai jne. puhul. Plakatkiri pilpa (laastu) abil.

Joonestamine (12 tundi). Joonestamise ülesanne, liigid ja materjalid. Tutvumine joonestusriistadega ja töövõtetega. Joonise kujundamine: paberi kaust, kujutise asend, pealkirjad.

Standard-kiri (OST normid). Pidevad, kriips- ja punkt-kriips-jooned. Kontsentriliste ringide tõmbamine mitut tüüpi joontega. Joon-, tulp- ja sektor-diagrammide konstrueerimine viirutuse ja värvimise kasutamisega.

Lihtsaid sirgjoonelisi ornamente.

VII klass.

Joonistamine (17 tundi). Vaba ja illustreerivat joonistamist. Gruppide joonistamist. Kiirvisandeid mitmesugustest esemeist. Pintsliharjutusi ja loodusvormidest ilma ette joonistamata.

Perspektiiviõpetus. Kõrge ja madal vaatepiir. Vaatepunkti nihkumine. Seletused ja harjutused perspektivjoonistamises kooliruumes ja väljas.

Värviõpetuse jätkamine: pidevad üleminekud varjundeis ja toonides. Eestilaadiliste ilustuste koostamine.

Mitmesuguste plakattähtede joonistamist. Teadaanne või kuulutus.

Kooliruumide ilustamine Oktoobri-revolutsiooni, 1. mai jt. pidustuste puhul. Tutvumine kunsti põhimõtetega. Õppekäike muuseumidesse ja kunstinäitustele (võimalust mööda).

Joonestamine (16 tundi). Ringid ja kaared. Lihtsate kõverjooneliste ornamentide joonestamine, nende väljatöötamine viirutusega, katmisega ja värvimisega.

Perpendikulaari tõmbamine, sirglõigu ja nurga poolitamine, puutuja tõmbamine, ringi keskpunkti leidmine.

Tutvumine tehnilise joonestamise alustega. Visand (eskiis), joonis. Visandite ja jooniste valmistamine riskülikukujulistest (plaat) ja kolmnurkseist (joonestuskolmnurk) esemeist.

Tutvumine normaalprojektsiooniga. Vaadete asetus joonisel: peavaade (fassaad), pealtvaade (plaan) ja külgvaade (profiil). Risttahuka ja püramiidi projektsioon.

VIII klass.

Joonistamine (tütarlastele 25 tundi, poistele 15 tundi).

Õpilaste illustreeriva loomingu edasiarendamine. Visandeid ja jooniseid lindudest, loomadest. Mudeljoonistamist mitmesuguses tehnikas (pliiats, süsi, kriit, värv).

Maastiku kujutamine antud mõõtudes ja vaba paigutusega: vaatepiir, puude ja majade kõrgus, teede ja jõgede laius. Õhuperspektiiv. Värviopetuse süvendamine. Valgus, vari, läige, kuma. Värvusi väljaspool värviringi. Värviperspektiiv. Riide ja tarbeasjade ilustamine eesti kirjades.

Kirjaõpetuse jätkamine. Pealkirjade fraaside, etikettide kirjutamine.

Tutvumine kunsti põhimõtetega. Õppekäike muuseumidesse ja kunstinäitustele.

Joonestamine (tütarlastele 8 tundi, poistele 18 tundi).

Hulknurkade, ovaalide, spiraalide konstruktsioon. Rööptahukate, prismaade ja pöördkehade kujutamine normaalprojektsioonis.

Klassi ja elutoa plaan. Proportsionaalse kümnendmõõtkava valmistamine ja kasutamine. Tehnilisi jooniseid lihtsaist mudeleist. Mõõdete märkimine.

IX klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 13 tundi).

Tarbeasjade joonistamine ja maalimine plakatstiilis. Visandeid loomadest, inimkujust. Skitseerimine. Lihtsamaid geomeetrilisi kehi konstruktiivses perspektiivis. Akvarell- ja temperatehnika arendamine plakatis, mudeljoonistamises ja maastikumaalis. Stiliseerimise põhimõtted ja ülesanded. Pilpakirja ja ehtekirja plakatsule abil. Kunstiteoste hindamine sisult ja vormilt. Õppekäigud muuseumidesse ja kunstinäitustele.

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 20 tundi).

Leppemärgid maaplaanil. Maatüki plaani jäljendamine mõõtkava muutmisega. Kõrguste ja sügavuste märkimine plaanil. Lihtsate mudelite ja detailide tehnilisi jooniseid. Lõiked, katkestuspinnad, viirutus.

X klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 10 tundi).

Dünaamiline joonistamine. Joonistamine loodusest mitmesuguste vahenditega. Maastik visandis ja perspektiivselt konstrueerituna.

Must-valge harjutusi. Dekoratiivülesandeid (punane nurk, aktusesaal jne.). Moodsat plakatkirja. Päevakohaseid loosungeid ja plakateid.

Kunstiteoste vaatlus. Eesti ja teiste nõukogude rahvaste ning välismaa kunsti tähtsamaid esindajaid. Antiik- ja klassikalised stiilid (romaani, gooti, renessanss jt.).

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 23 tundi).

Punkti, sirglõigu ja tasapinna projektsioonid. Punkti kaugus projektsiooni tasapindadest ja projektsioonitelgedest.

Sirglõigu projektsioonid mitmes asendis.

Tasapinna jäljed. Sirglõigu pikkuse ja projektsiooninurga määramine. Geomeetriliste kehade projektsioone kald-asendis.

Visandeid ja jooniseid tööstuslikest tehisvormidest. Tahkkehade lõikumise lihtsamad juhud.

XI klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 10 tundi).

Loov joonistamine. Maastik. Inimese töö ja tegevus. Varjutamisharjutusi vedela tušiga. Arhitektuurilise ornamendi joonistamine. Päevakohaste plakatite koostamine.

Seletusi kaasaegsest kunstiloomingust. Kunst rahva ja ühiskonna teenistuses. Stiiliõpetusest: barokk-, rokokoo- ja hilisemad stiilid (valguspiltide näitamisega).

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 23 tundi).

Geomeetriliste kehade lõikepindade ja pinnalaotuste kujutamine.

Lihtsamate tööstuslike konstruktsioonide mõõtmine, projektsioonvisandi valmistamine ja joonistamine. Leppemärgid. Pinnatöötlusmärke. Sümbolvärvid.

KIRJATEHNIKA.

I klass.

(33 tundi, pooltundide kaupa)

Harjutusi õigeks keha- ja käehoiakuks. Käeharjutusi. Joonistähed. Araabia numbrid. Kirjutusvahendi õige hoid ja kasutamine. Väikesed kirjatähed. Tähtede sidumine ja nende vahede reguleerimine. Suured kirjatähed. Kirjavahemärgid. Sõnade ja lühilauseste kirjutamine; vahede korraldamine.

II klass.

(33 tundi, pooltundide kaupa)

Eelmise aasta harjutuste jätkamine. Pealkirja asetus. Uus rida. Raskemaid tähtede ühendusi. Tähtede kalde ühtlustamine. Tähtede kõrguse ühtlustamine (kirjutamisel ühele joonele). Kirjutuspinna õige kasutamine.

TÖÖÕPETUS.

I klass.

(66 tundi)

Sepitsemine. Lihtsamaid töid paberi voltimises. Rebistamistöid paberist. Käärilõikeid. Kergemaid kartongitöid. Lihtsate asjakeste voolimine mälu järgi. Lihtsamaid laastutöid (aluse punumine). Nööpide etteõmblemine.

II klass.

(66 tundi)

Sepitsemine. Voltimistöid paberist. Voltlõigendid. Käärilõikeid värvilisest paberist (illustratsioonid klassis loetud muinasjuttudele, kaunistusi karpidele jne.). Kartongitöid (karbid, loomad jne.). Laastutöid (mitmesugused korvid). Voolimistöid mälu järgi.

Tütarlastele: Lõngalillede valmistamine mitmevärvilistest lõngaotstest.

Poistele: Männikooretöid.

III klass.

(66 tundi)

Kartongitöid, mänguasju, väikesi tarbeasju.

Tütarlastele: Lihtsamaid töid heegeldamises (rahakott, krae, nukusall ja -müts jne.). Palli valmistamine mitmevärvilistest lõngadest. Ristpistetikand koos pilutamise algvõtetega (väike linake, linik jne.). Kudumise algvõtted (pesemislapp).

Poistele: Lihtsate asjade punumine niinest, laastudest või õlgedest. Lihtsamaid noatöid. Kergemaid töid mitmesugustest ainetest tarviduse ja olude kohaselt.

IV klass.

(66 tundi)

Tütarlastele: Heegeldamise edasiarendamine (müts ja kaelarätt). Kudumise pinnakirju (sall, pullover). Sukanõelumine. Tutvumine eestilaadiliste pistetega ja nende tegelik kasutamine kaunistusena (väike värvliga põll, linake, krae jne.).

Poistele: Papatöid: kergeid pinna- ja kehatöid, pinna ilustamine. Tutvumine kladekõitega. Kergeid noatöid ja kergeid töid mitmesugusest ainetest. Võimaluse korral kergemaid puutöid sae, hõõvli, viili ja liivapaberi abil. Kergemaid punumistöid laastudest, vitstest. Sukanõelumine.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt (seoses loodusõpetusega).

V klass.

(66 tundi)

Tütarlastele: Kudumine (kirju labakinnas). Heegeldamine niidist (taskuräti äärestamine). Pilu harjutusi. Tutvumine õmb-lusmasinaga. Padjapüüri õmblemine ja kaunistamine. Põlle modelleerimine ja õmblemine.

Poistele: Papatöid. Noa- ja saetöid ning kergemaid töid hõõvelpingil mitmesuguste tööriistadega. Puuasjade ornamenteerimine. Töid mitmesugusest ainetest. Võrgukudumine. Nööri-töid: nööri punumine, jätkamine ja sõlmimine, nöörist esemete valmistamine. Punumistöid vitstest ja peergudest. Kergemaid paikamistöid.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt (seoses loodusõpetusega).

VI klass.

(66 tundi)

Tütarlastele: Tutvumine kõigi naistepesu esemetega. Materjali ja tegumoe valik. Särgi lõigete joonistamine. Särgi õmblemine ja kaunistamine (särk, püksid). Pesu paikamine. Rahvuslik kirjatikand (kohvilaudlina jne.).

Poistele: Kergeid praktilisi puutöid mitmesuguste riistadega, valmistatud esemete värvimist ja ornamenteerimist. Kombineeritud töid mitmesuguse aine tarvitamisega. Raamatuköitmine; harjatöid; kergeid metallitöid võimaluste ja olude kohaselt: töid traadist, plekist, vitsrauast jne.; nahatöid. Lihtsamaid paikamistöid. Jalatsite parandamine.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt. Maakoolides põllutöomasinate tundmaõppimine võimaluste piirides.

VII klass.

(66 tundi)

Tütarlastele: Rinnahoidja õmblemine. Öösärgi õmblemine. Trikoopesu parandamine. Pitspindseid kudumisharjutusi. Pesu korrashoiust (pesemisest ja triikimisest). Sukkade korrashoid (tegelik sukakandade tugevdamine ja taldade uuendamine). Jalanõude valik ja korrashoid. Rõivaste paikamine.

Poistele: Eelmise aasta tööde jätkamine.

Kõigile: Aiatööde jätkamine. Põllutöomasinate (maakoolides), mootorite (võimaluste piirides) tundmaõppimine.

TÖÖÕPETUS TÜTARLASTELE.

VIII klass.

(33 tundi)

Köögipesu (vastavate esemete loetelu ja arv). Tegelik pühkerättide märkimine ja riputiste õmblemine. Pitslina või pitskoealise pearäti kudumine (püksid, särk või pluus). Kootud esemete parandamine (jäljendamine ja nõelumine). Kootud esemete pesemine ja kuivatamine.

IX klass.

(33 tundi)

Voodisisustusest (madratsid, linad, tekid jne.). Ese voodipesust — õmblemine ja kaunistamine. Voodipesu parandamine ja korrashoid. Lauapesust (mitmesugused lauapesu liigid, materjal, suurus ja kaunistus). Kohvilaudlina ja serviettide õmblemine ja kaunistamine pilu ja tikandiga. Laua katmisest, serveerimisest ja söömisest.

X klass.

(33 tundi)

Üldisi rõivastusprobleeme. Töörõivastus (materjal, tegumood). Imiku pesu ja rõivastus: a) põhinõudeid imiku rõivastamisel, b) vajalike imiku rõivastusesemete loetelu, nende arv, tegumood ja materjal. Tegelik imiku särgi ja tanu õmblemine. Rinnalapi õmblemine. Vanade esemete kasutamise võimalusi imiku rõivastamisel.

XI klass.

(33 tundi)

Eelmise aasta tööde jätkamine.

Põhinõudeid köögi ja elamu sisustamisel. Sisustusesemete valiku aluseid. Sisustusesemete paigutus. Kaunistusesemed eluruumides, nende valik ja paigutus.

TÖÖPETUS POISTELE.

VIII klass.

(33 tundi)

Vitsa- ja laastutöid. Tööriistad. Vitsade ja laastude muretsemisest. Laastude värvimine.

Töönäiteid: pannialus, käsitöökorb, marjakorb, turukorb, kartulikorb, pesukorb.

IX klass.

(33 tundi)

Puutöid. Tutvus puuliikidega. Puutööriistad ja nende korrashoid. Tutvus pinnakatmise vahenditega. Rahvuslikke kaunistusi puuesemeil: täkked, lõiked, põletamine.

Töönäiteid: jalarest, liha- ja leivalaud, laualipu-alus, jalapink, kirjapress, tindipoti-alus, kirvevars, reha, puulusikad, suusad, mudel-lennuk.

Maalritöid: Tapeetimine: tärglise- ja rukkipeüülikliistri valmistamine; seinapapi panek; makulatuurimine, tapeti panek.

Ölivärviga katmine. Liimivärviga katmine. Akna kittimine. Pildi raamimine.

X klass.

(33 tundi)

Traaditöid. Tutvus traadiliikidega. Traadi õgvendamine käe ja tangide abil, vasara ja puupaku abil. Traadi viilimine; kruus-tangide tarvitamine traaditöö juures.

Töönäiteid: haake, kalakahvel, pihid, munatangid, triikraua-alus, taldrikute-kuivataja, kalaküpsetusrest.

Plekitöid. Tutvus plekiliikidega. Plekivalmistamine. Neetimine. Viilimine. Augulöömine. Kummimine. Puhastamine. Ok-südeerimine. Rahvuslikke kaunistusi plekk-esemeil.

Töönäiteid: tuhatos, kühvel, kartuliriiv, vahukulp, paberinuga, küünlajalg.

Lukusepatöid. Võtme viilimine; luku parandamine. Käär-ide teritamine.

Väiksemaid rõiva- ja sokiparandustöid.

XI klass.

(33 tundi)

Installatsioonitöid. Juhtmete puhastamine. Juhtmete jätkamine. Lambipesa ühendus juhtmega. Küttekehade parandamine. Kaitsekorkide parandamine. Laualambi valmistamine. Seinakontaktide kinnitamine puu-, krohvitud ja kiviseinale.

Töid nõrgavoolu alal. Maaühenduse ja antenni panek. Mähiste tegemine ja arvestus.

Töönäiteid: detektor-aparaadi: a) mähise valmistamine, b) karbi valmistamine, c) banaan-pistikute valmistamine, f) kokkumonteerimine. Maaühenduse klambri tegemine veetorule. Elektrikölisti: a) aluse valmistamine, d) elektromagneti valmistamine, e) kokkumonteerimine.